

Remissvar (U2015/05421/GV)
2016-02-26

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

u.remissvar@regeringskansliet.se

Yrkesprogramsutredningens slutbetänkande Välja yrke (SOU 2015:97)

Om Byggnadsindustrins Yrkesnämnd

Byggnadsindustrins Yrkesnämnd, BYN, är en partssammansatt organisation med uppgift att hantera innehållet i de utbildningsavtal som slutits mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom byggindustrin. En av de viktigaste uppgifterna är att verka för en kontinuerlig utveckling av den grundläggande yrkesutbildningen inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen, så att den främjar livslångt lärande och ger en bra grund för elevers/studerandes utveckling till yrkesarbetare. En annan viktig del i BYNs verksamhet är ansvar för den lärlingsutbildning/färdigutbildning som krävs för att få yrkesbevis i BYNs yrken. Se vidare BYNs hemsida:

www.byn.se.

BYNs parter är: Sveriges Byggindustrier, BI
 Maskinentreprenörerna, ME
 Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Byggnads
 Seko, Service- och kommunikationsfacket

Samtliga parter har medverkat i arbetet med remissvaret och står bakom de synpunkter och förslag som framförs.

BYGGNADSINDUSTRINS YRKESNÄMND

Sveriges Byggindustrier, Byggnads, Maskinentreprenörerna och Seko – Service och kommunikationsfacket i samverkan
Postadress: BYN, Box 42136, 126 15 Stockholm Besöksadress: Västberga Allé 5 9tr., 126 30 Hägersten E-post: post@byn.se
Telefon: 08-564 881 60 Fax: 08-564 881 79 www.byn.se Org.nr: 802005-8239 Bankgiro: 5497-8366

1. Bakgrund till ställningstagandet från Byggnadsindustrins yrkesnämnd

De senaste åren har yrkesutbildningarna tappat i attraktionskraft och det krävs nu en kraftsamling med många olika slags åtgärder. Det breda angreppssätt som har präglat *Yrkesprogramsutredningen* visar tydligt på vidden av de problem som måste åtgärdas. Förslagen är många och yrkesnämndens representanter känner väl igen den bakomliggande problematiken i de allra flesta. Utredningens höga ambition att lyssna på oss och andra intressenter från branscherna har varit föredömlig.

2. Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer i huvudsak förslagen i utredningens slutbetänkande

Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att förslagen är bra och stödjer med några undantag förslagen i yrkesprogramsutredningens slutbetänkande.

3. Synpunkter från Byggnadsindustrins yrkesnämnd

3.3.1 Förtydliga grundskolans läroplan och kursplaner när det gäller kunskaper om arbetslivet

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer utredningens förslag om att uppdra till Skolverket att göra en översyn av grundskolans läro- och kursplaner. Uppdraget till Skolverket borde dock göras tydligare, exempelvis genom att införa ämnet *arbetslivskunskap*, så att inte åtgärderna stannar vid marginella bearbetningar av grundskolans styrdokument.

Under lång tid har det uppmärksammats att elever i grundskolan får en mycket begränsad inblick i arbetslivet. Studie- och yrkesvägledningen har med tiden dessutom fått ägna sig åt konsekvenser av förändrade betygssystem och omfattande förändringar inom de efterföljande utbildningssystemen. Detta har sannolikt skett på bekostnad av tidsmässigt utrymme för kunskaper om arbetslivet.

3.3.2 Alla elever i grundskolan ska få möjlighet att prao

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer utredningens förslag om att säkerställa att alla elever får möjlighet att genomföra prao. Att använda yrkesprogrammen som en del av denna prao är bra, men det bör inte helt ersätta tid på riktiga arbetsplatser. Inom byggindustrin kan en yrkesprogramsförlagd del av prao göra att eleverna kan få pröva på ett praktiskt yrke utan att utsättas för säkerhetsmässiga risker på en byggarbetsplats, vilket inte minst Arbetsmiljöverkets föreskrifter för minderåriga

påtar. Men det bör ändå gå att erbjuda inblickar i byggföretagets vardag utan att grundskoleeleverna utsätts för risker ute på själva byggarbetsplatsen.

Det krävs långtgående satsningar, både i skolvärlden men också i arbetslivet för att återskapa en prao som ger positiva inblickar i arbetslivet och väcker lust för fortsatta val inom utbildningssystemet. Därför behöver satsningar också riktas till samverkan mellan skolorna och arbetslivet. Många skolor som idag genomför prao sätter i system att använda sig av föräldrarna för att säkerställa tillgången på arbetsplatser. Detta menar vi är direkt kontraproduktivt om vi vill ge eleverna bra förutsättningar att göra självständiga val. Föräldrars inflytande och åsikter om barnens yrkesval straffar redan idag yrkesinriktade utbildningar. Skall man dessutom låta föräldrars ev. begränsade möjligheter att ordna prao ytterligare påverka barnens möjligheter finns en uppenbar risk att yrkesinriktade utbildningar hamnar ännu längre ner på önskelistan. Enligt Byggnadsindustrins yrkesnämnd är det inte acceptabelt att skolan överför sitt ansvar för prao till föräldrarna.

3.3.3 Arbetsmiljöverket ska informera om arbetsmiljölagstiftningen i samband med praon

Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att utredningens förslag om att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att informera skolhuvudmännen om tillämpningen av regler om riskbedömning behöver kompletteras med ett uppdrag att även informera arbetslivet. Risken är annars stor att arbetsplatser, såsom idag är vanligt i byggindustrin, fortsätter att säga nej till prao som en försiktighetsåtgärd i förhållande till regelverken. Det vore också önskvärt att Arbetsmiljöverket bidrar med exempel på lämpliga arbetsmoment för eleverna att utföra i samband med prao.

3.3.4 En utökad satsning på yrkestävlingar

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget om en ökad satsning på yrkestävlingar. Skoltävlingar är mer än bara tävlingar; där ges lärare möjligheter att träffas och utbyta erfarenheter och få bra möjligheter att utveckla verksamheten på den egna skolan. Tävlingarna i sig ger också unika möjligheter att visa upp yrkena för nyfikna grundskoleelever. Att få se ett yrke utövas framför ögonen är överlägset en yrkesvägledares möjligheter. Det ersätter inte en yrkesvägledare, men är ett mycket effektivt komplement när det gäller att öka intresset för yrkesutbildningar.

Byggnadsindustrins yrkesnämnd vill understryka att en satsning på yrkestävlingar måste ske på bred front och inledas med skoltävlingar på lokal/regional nivå. De

nuvarande nationella satsningarna på Yrkes SM och deltagande i internationella tävlingar har missat detta och Skolverket har inte lyckats införa eller underlätta för skoltävlingar. Den stora vinsten med yrkestävlingar är skoltävlingar, men för att skoltävlingar skall bli verklighet måste Yrkes SM och internationella tävlingar agera draglok.

Skolverket bör få ett tydligt uppdrag att skapa en struktur för skoltävlingsverksamhet på yrkesprogrammen. Yrkeslärare kan tillsammans definiera nationella tävlingsuppgifter som ligger inom ramen för aktuella ämnes-/kursplaner och där kostnaderna för själva genomförandet borde kunna hanteras inom skolans ordinarie verksamhet med stöd av lokalt arbetsliv. Byggnadsindustrins yrkesnämnd har med egen finansiering inlett en sådan satsning. Det har varit en lyckad satsning men för att fler skolor ska våga pröva behövs det tydliga signaler om att det är både önskvärt och utvecklande att yrkestävla. Inte minst för att övertyga lärare och skolledare om att det är accepterat att tävla i yrkeskunskap. Det är också rimligt att staten tar ett ekonomiskt ansvar för skoltävlingsstrukturen genom stöd till de yrkeslärare som tar på sig ett nationellt ansvar för tävlingsuppgifter, samordning och internationella expertroller. Dessutom behövs det medel för skolor att söka i samband med att de arrangerar regionala skoltävlingar inför Yrkes SM.

3.3.5 En utredning ska få i uppdrag att utveckla studie- och yrkesvägledningen i grundskolan

Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att förslaget om att tillsätta en särskilt utredning avseende studie- och yrkesvägledningen borde omfatta även studie- och yrkesvägledning inom gymnasieskola och vuxenutbildning. Betänkandet pekar på flera viktiga områden att studera. Den bristande insikten om arbetslivet gäller tyvärr inte enbart inför valet till gymnasieskolan utan även när det gäller vidare val i utbildningssystemet. Inte minst en ytterligare utbyggnad av yrkeshögskolan ställer nya krav på studie- och yrkesvägledningen.

4.4.1 Skolverket ska främja värdegrundsarbetet

Utredningens förslag om att uppdra till Skolverket att särskilt beakta värdegrundsarbetet inom gymnasieskolornas yrkesprogram är bra. Men för att nå önskad effekt borde uppdraget särskilt inriktas på de program och skolor som har

särskild anledning att se över värdegrunden. Detta kan studeras på systemnivå i befintlig statistik när det gäller fördelning mellan olika elevkategorier och omfattningen av avhopp/programbyten. När det gäller yrkesprogrammen bör också samverkan med det arbetsliv som tar emot eleverna för det arbetsplatsförlagda lärandet uppmärksammas. Insatserna kan med fördel förankras i de nationella programråden och även ske i samverkan med berörda yrkesnämnderna.

4.4.2 Skolinspektionen ska granska värdegrundsarbetet

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer det sammanhängande förslaget att Skolinspektionen ska få ett uppdrag att granska kvaliteten i värdegrundsarbetet. Det är viktigt att likabehandlingsplaner inte bara är framtagna utan att de också har rätt ambitioner och efterlevs.

5.3.1 Ett nationellt råd för yrkesutbildning ska inrättas

Byggnadsindustrins yrkesnämnd avstyrker förslaget om att inrätta ett nationellt råd för yrkesutbildning *inom Skolverket*. Efter några års erfarenhet med de nationella programråden och Skolverkets arbete med dessa är det uppenbart att en sådan funktion behövs, men Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att ett sådant råd inte bör underordnas Skolverket. De som medverkar i de nationella programråden har idag en gemensam uppfattning att Skolverket filtrerar information, sätter gränser och inte avsätter tillräckligt med resurser för programrådsarbetet. Idag finns inga möjligheter att över programrådsgränserna diskutera intressekonflikter som bara kan få en lösning på ett högre plan än genom Skolverkets representanter i de olika nationella programråden. Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att ett sådant råd behöver en självständig roll i förhållande till Skolverket och att rådet ska ha ett mycket tydligt avgränsat uppdrag att stödja utvecklingen av yrkesprogram i gymnasieskolan och motsvarande utbildningar inom yrkesutbildning för vuxna. Önskemål om förändringar från de nationella programråden behöver en tydlig mottagare.

- Rådet måste ha ett mycket väldefinierat uppdrag.
- Det ska ha funktionen att kanalisera frågeställningar från de nationella programråden som ligger utanför ramarna för Skolverkets uppdrag till regeringen.
- Det ska följa och stödja arbetet i de nationella programråden.

- Departementet/ansvarig statssekreterare behöver vara företrädare.

Även Arbetsmiljöverket borde adjungeras till detta råd, utöver de förslag som ges av utredningen i tabellen 5.1.

5.3.2 De nationella programrådets funktion inom Skolverket ska förtydligas

Byggnadsindustrins yrkesnämnd ställer sig bakom förslagen om ett förtydligt uppdrag för de nationella programråden. Att en ledamot representerar en organisation är för oss självklart, även om vi förstår behovet av namngivna personer, inte minst av kontinuitetsskäl.

Dessa råd har ännu inte funnit sin form och det finns behov av förtydligande av uppdraget. Med den kompletterande funktionen i form av ett nationellt råd för yrkesutbildning bör förändringar av programgemensam karaktär och även sådana förändringar som kräver regeringsbeslut kunna prövas och förankras.

5.3.3 Samverkan mellan Skolinspektionen och arbetsmarknadens parter ska utvecklas

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget och vill understryka att inspektionerna också måste omfatta yrkesämnen och uppnådda resultat i förhållande till ämnes/kursplaner på yrkesinriktade skolor. Branschorganisationer och Skolinspektion kan med fördel samverka i framtagandet av inspektionsunderlag gällande yrkeskurserna i yrkesprogrammen.

5.3.4 De lokala programråden ska inte regleras ytterligare

Trots tydlig reglering i skollagen, att lokala programråd skall finnas, finns det skolor som inte har etablerade och fungerande programråd. Byggnadsindustrins yrkesnämnd ser inte heller något behov av ytterligare reglering, men anser att det behövs en bättre uppföljning att skolorna planerar och genomför fungerande programråd.

Kapitel 6 Generellt angående samverkansmodeller?

Byggnadsindustrins yrkesnämnd vill lämna följande kommentar till kapitel 6:

Att de olika branscherna utvecklar egna modeller för samverkan och särskilt när det gäller rekommendationer och andra slags kvalitetsmärkningar är egentligen ett tecken på att gymnasieskolan inte fungerar. Det vore mer önskvärt att kraven utvecklades av Skolverket inom ramen för de nationella programrådets verksamhet och följdes upp av Skolinspektionen. Sedan behövs, oavsett detta, en god samverkan mellan skola och bransch.

7.3.1 Branschskolor införs som försöksverksamhet

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget om att inom ramen för en försöksverksamhet införa branschskolor. Begränsningen till 10 skolor kan möjligen vara onödig med tanke på att fler branscher uppmärksammar detta successivt.

Den bakomliggande problematiken är viktig. De nationella programmen har under lång tid utvecklats till att utbilda i ett fåtal av de aktuella yrkesutgångarna. Det uppstår ofta en regional brist i de yrken som inte företräds av en yrkeslärare på skolan. I vissa yrken förekommer knappt utbildning i gymnasieskolans regi.

Inom de yrkesgrupper vi representerar har både golvbranschen, mur- och putsföretagen och Maskinentreprenörerna markerat intresse och gärna vill medverka i en försöksverksamhet. Så här långt tänker dessa branscher sig en samverkan med befintliga gymnasieskolor vilket är en bra modell.

Denna form av yrkesutbildning bör med fördel samordnas så att den fungerar ihop med både den ordinarie gymnasieskolan och yrkesutbildning för vuxna.

7.3.3 Villkor för att få delta i försöksverksamheten

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer utredningens förslag om införande av villkor för att få delta i försöksverksamheten. En självklar grundförutsättning är att det finns en mycket tydlig utfästelse från den aktuella branschen och förankring i förekommande yrkesnämnd. Risken är annars att intressenter som representerar områden där den ordinarie gymnasieskolan redan levererar erforderligt antal elever begränsar möjligheterna för de numerärt små yrkesområden som inte får en fungerande kompetensförsörjning inom dagens gymnasieskola.

7.3.4 Gymnasieskolan behåller huvudmannskapet för eleven

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer utredningens förslag om att behålla huvudmannskapet hos den ”sändande” gymnasieskolan. Detta gör att branschskolan kan koncentrera sig på själva yrkesutbildningsinnehållet och att eleven får en tydlig hemvist. Ytterligare en fördel med detta är att eleven kan behålla sin koppling till hemorten och de arbetstillfällen som branschen kan erbjuda lokalt.

7.3.6 Huvudmän som samarbetar med branschskolor ska kunna söka statsbidrag

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget. De statliga medel som tillförs gör det möjligt att sända elever till en branschskola utan att detta går ut över den sändande skolans ekonomi. Det är också bra att bidraget inte är begränsat till att eleven formellt sett ska vara ”gymnasial lärling”.

7.3.7 Elever ska ha rätt till stöd för inackordering under undervisning på branschskola

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget. Om modellen med regionala branschskolor skall fungera bör det finnas ett ekonomiskt stöd till elever som studerar delar av sin utbildning vid en branschskola.

7.3.8 Branschorganisationer ska främja otraditionella utbildningsval inom gymnasieskolan

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget att den huvudman som söker statsbidrag för utbildning på branschskola ska kunna visa en strategi för att uppmuntra elever till mindre könsstereotypa yrkesval. Byggnadsindustrins yrkesnämnd anser att detta krav även ska ställas på de branschskolor som används av huvudmännen.

7.3.9 Vuxenutbildning på branschskola

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget att branschskolan även ska kunna fungera inom kommunal vuxenutbildning. Flera av våra yrkesgrupper, som idag

förekommer mer sällan inom gymnasieskolan, har förutsättningar att få en bättre återväxt om utbildningen även erbjuds vuxna. Byggnadsindustrins yrkesnämnd saknar tydlighet i förslaget när det gäller statsbidrag. Eftersom en stor del av de yrkesinriktade vuxenutbildningarna är statsbidragsfinansierad ser vi det som naturligt att detta statsbidrag kan användas för ersättning till branschskolan. Frågan är dock vad som händer med yrkesinriktad vuxenutbildning som inte är statsbidragsfinansierad.

8.5.1 Kommuner ska ansöka om statsbidrag gemensamt

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer förslaget om att statsbidraget för yrkesinriktad vuxenutbildning villkoras till att kommunen ska samverka med andra kommuner genom ett samverkansavtal.

9.2.2 Förutbildningar ska huvudsakligen vara kurser i yrkesämnen

Byggnadsindustrins yrkesnämnd stödjer utredningens förslag om att behörighetsgivande utbildningar avseende yrkesämnen ska kunna ges inom ramen för yrkeshögskolan. Byggnadsindustrins yrkesnämnd vill samtidigt påtala att utbildningar inom yrkeshögskolan ska kunna anpassas till olika målgrupper och att de inte *måste* bygga vidare på ett yrkesprogram. Detta bör avgöras i förarbetet till de enskilda utbildningarna. Bland annat är det regionala förutsättningar som avgör vilka förkunskaper som är nödvändiga eller möjliga.

Byggnadsindustrins Yrkesnämnd

Enligt uppdrag

Ingemar Klaesson
Chef, BYNs kansli
08-56488164, 073-6251364
Ingemar.Klaesson@BYN.se